

Chuyện 50 năm trước: Cựu Hoàng bổ nhiệm Ông Ngô Đình Diệm làm Thủ Tướng trong những điều kiện nào?

* Thoả hiệp Bảo Đại — Ngô Đình Diệm ngày 16-6-1954

TÔN THẤT THIÊN

Cách đây 50 năm, ngày 18 tháng 6 năm 1954, ông Ngô Đình Diệm được Cựu Hoàng Bảo Đại bổ nhiệm làm Thủ Tướng.

Trong suốt những năm Ông Diệm nắm chính quyền, Việt Cộng không ngớt la lối rằng Ông là “người của Mỹ,” do Mỹ ép Cựu Hoàng phải chấp nhận cho làm Thủ tướng. Chính giới cũng như báo chí Pháp, vì không ưa thái độ độc lập của Ông, cũng phụ hoạ theo luận điệu đó. Ngay cả ở Mỹ, trong nhiều giới, nhất là báo chí và đại học thiên tả, cũng rêu rao như vậy. Phần khác, những sách báo ngoại quốc viết về Việt Nam thường

lập đi lập lại chuyện ông Diệm đứng trước thánh giá thể thốt thế này thế nọ với Cựu Hoàng. Nhưng sự thực ra sao?

Sự việc qua trình bày của Cựu Hoàng

Ông Diệm ra chấp chánh tháng 6 năm 1954 trong những điều kiện nào, tất nhiên chỉ có Cựu Hoàng Bảo Đại và ông Diệm biết rõ, vì hai người là đương sự.

Về phía Cựu Hoàng, trong Hồi ký Le Dragon d'Annam (1980, Paris, Plon) Ông ta đã đề cập đến vấn đề đó như sau (trang 328-343):

Ngày 12 tháng 6, 1954 Chính phủ Laniel đổ. Ngày 14 tháng 6 Tổng Thống Coty bổ nhiệm Mendès France làm Thủ tướng. Lúc đó Cựu Hoàng Bảo Đại gọi tất cả các xu hướng chính trị

và tinh thần đến Cannes, để hỏi ý kiến. Ông ta trình bày tình hình nguy cấp ra sao và đề nghị thay ông Bửu Lộc bằng ông Ngô Đình Diệm. Cựu Hoàng ghi: “Tất cả đều chấp nhận đề nghị một cách sốt

Bảo Đại

sáng.”

Sau ông ta gặp ông Dulles, Ngoại trưởng Hoa Kỳ, và báo cho ông này biết ý định của mình, rồi gọi ông Diệm, mời ông Diệm làm Thủ tướng.

Cựu Hoàng nói với ông Diệm: Mỗi lần tôi mời ông làm Thủ tướng, ông đều chối từ. Ngày nay, tình thế rất nguy cấp, xứ sở có thể bị cắt làm đôi. Ông phải đứng ra cầm đầu chính phủ.

Ông Diệm từ chối, nói rằng ông sắp vào nhà Dòng. Cựu Hoàng cố nài, kêu gọi tinh thần ái quốc của ông, và nhấn mạnh nhu cầu cứu quốc.

Rốt cuộc ông Diệm trả lời: “Nếu vậy, tôi xin lãnh sự mạng đó.”

Hồi ký của Cựu Hoàng ghi:

Ngay lúc đó tôi cầm tay ông ta, dẫn ông ta vào một phòng bên cạnh có thánh giá. Trước thánh giá, tôi nói:

“Thượng Đế của ông đó. Ông thể trước Thượng Đế của ông rằng ông sẽ giữ vững lãnh thổ mà tôi giao cho ông. Ông sẽ chống cộng sản, và nếu cần, chống người Pháp để giữ lãnh thổ đó.”

Ông Diệm mặc niệm một lúc, rồi nhìn tôi, quay lại thánh giá, và nói: “Tôi xin thể.” Bốn mươi tám giờ sau, (18-6-1954), ông Diệm lên đường về Sài Gòn nhậm chức. Trước khi lên đường tôi trao cho ông Diệm một chỉ dụ cho ông toàn quyền dân sự và quân sự.

Về cá nhân ông Diệm, Cựu Hoàng nói ông ta là người “khó tính” và mộ đạo, nhưng trong tình hình hiện tại không có ai là một bảo đảm chắc chắn nhất để chống Cộng sản. Ông ta thật là người của thời cuộc.

Sự việc theo trình bày của ông Luyện

Về phía ông Diệm, ông ta bị ám sát năm 1963 nên không để lại Hồi ký. Nhưng may thay, bào đệ Ông, là ông Ngô Đình Luyện, cựu Đại sứ tại Anh, đã biết rất rõ về việc này, vì chính ông là trung gian giữa Cựu Hoàng Bảo Đại và ông Diệm.

Tôi được may mắn đã làm việc bên cạnh ông

Luyện lúc ông được Cựu Hoàng bổ nhiệm làm Quan sát viên riêng của Ông ta tại Hội nghị Genève, và sau đó, được ông

gửi thiệu tôi làm tùy viên báo chí cho ông Diệm lúc ông này đang ở Paris, năm 1954. Do đó, tôi được nghe nói về sự qua lại giữa ông, Cựu Hoàng và ông Diệm, nhưng chỉ qua loa thôi. Mãi đến 20 năm sau, trong một buổi gặp ông lại tại tư thất ông ở ngoại ô Paris mùa hè năm 1984, ông bằng lòng kể cho tôi nghe về vụ điều đình giữa Cựu Hoàng và ông Diệm trong thời gian 1953-1954, với đầy đủ chi tiết. Do đó, nay tôi có thể kể lại sự việc một cách đích xác hơn. Dưới đây tôi trình thuật nội dung những gì mà Đại sứ Luyện đã kể cho tôi nghe trong buổi hội ngộ nói trên, mà tôi đã ghi kỹ.

Mùa Hè năm 1953, Cựu Hoàng nghĩ muốn gặp ông Luyện sau bao năm xa cách. Lúc đó ông Luyện ở vùng Choisy, ngoại ô Paris, còn Cựu Hoàng Bảo Đại thì ở Cannes, nhưng thường lên Paris. Ý muốn của Cựu Hoàng được chuyển cho ông Luyện qua Giáo sư Bửu Hội (lúc đó là một người gặp Cựu Hoàng thường và cũng là bạn của ông Luyện).

Lý do Cựu Hoàng đưa ra là để nhắc lại chuyện thời trẻ vì Ông ta và ông Luyện là bạn học, và bạn chơi đùa với nhau ở Paris lúc hai người đều khoảng 11-12 tuổi, và ở Paris lúc đó, vào khoảng năm 1930, ngoài ông Luyện, chung quanh Cựu Hoàng không có người Việt-Nam nào nào đồng tuổi để chơi.

Tuy Cựu Hoàng nhắc ông Luyện đến bốn lần (hai lần qua Giáo sư Bửu Hội), ông Luyện thối thoát. Tất nhiên ông Luyện nghĩ rằng Cựu Hoàng muốn gặp ông ta không phải chỉ muốn hàn thuyên về thời trẻ của hai ông, nhưng mà theo ông, muốn móc nối với ông Diệm (mà có thể giữ kín đáo). Vì vậy, ông Luyện báo cho ông Diệm biết sự kiện nói trên.

Ông Diệm rời Việt Nam năm 1950, qua Nhật, rồi sau đó qua Mỹ, ở tại Tu viện Mary Knoll, ở New Jersey. Mùa hè 1953 ông rời Mỹ qua Âu Châu để tiện theo dõi tình hình Việt Nam, lúc đó đang biến chuyển nhanh. Ông tránh Paris và lựa Bruges (Bỉ) làm nơi tạm trú. Lý do của sự lựa chọn này là ông Diệm muốn tránh ồn ào, và nhất là tránh sự theo dõi của mật thám Pháp.

Được tin ông Luyện, ông Diệm hiểu rõ rằng Cựu Hoàng muốn bắt liên lạc với Ông với ý định mời Ông ra tham gia chính quyền, và Ông muốn xúc tiến việc này. Ông cho rằng, khác với nhiều lần trước mà ông đã từ chối làm Thủ tướng, lúc này là lúc Ông phải ra gánh vác trách nhiệm để cứu nước. Vì vậy, ông phải rời Bruges đi Paris để

tiện liên lạc và giao dịch. Ông ở Choisy với ông Luyện một thời gian, nhưng sau, để tránh dòm ngó (nhất là của Pháp), ông dọn đến nhà ông Tôn Thất Cần ở Gentilly, phía sau Khu Học Xá Đại Học Paris (Cité Universitaire de Paris).

Ông Diệm nóng lòng muốn xúc tiến cuộc gặp gỡ với Cựu Hoàng, nhưng ông Luyện hết sức can ngăn vì, theo ông, lúc đó, Hè 1953, về Việt Nam chưa làm việc gì được, và Pháp sẽ ra sức phá Ông.

Lúc đó Cựu Hoàng cũng nóng gặp ông Diệm, nên từ Cannes ông ta lên Paris, ở Khách sạn Plaza Athénée, và mỗi ngày Ông phái ông Nguyễn Duy Quang (lúc đó là Bí thư của Ông) đi mời ông Luyện. Nguyễn Duy Quang hết sức năn nỉ ông Luyện vì sợ Cựu Hoàng cho là ông không làm tròn sứ mạng được giao phó. Cuối cùng, ông Luyện nhận lời. Lúc đó là tháng 3 năm 1954, lúc Hội nghị Genève sắp khai mạc, và Việt Cộng bắt đầu tấn công Điện Biên Phủ.

Cựu Hoàng muốn móc nối với Ông Diệm

Trong một buổi gặp ông Luyện sau đó, lúc Hội nghị Genève đã bắt đầu họp, Cựu Hoàng cho biết rằng, sau khi đi quan sát Genève, Ông ta thấy các ông Bửu Lộc và Nguyễn Quốc Định (Ngoại trưởng) không tin được. Vì vậy, Ông ta muốn có một người đáng tin cậy để theo dõi tình hình, và muốn ông Luyện đảm nhiệm trách nhiệm đó.

Ông Luyện, vì không muốn dính líu đến chính trị, và muốn tránh gây cảm tưởng là ông đi dò la hai ông Lộc-Định, khước từ với lý do là chuyện ngoại giao đòi hỏi áo quần, phương tiện, những thứ mà ông không có. Nhưng vì tình xưa, nếu Cựu Hoàng nhờ ông chuyện riêng gì khác thì ông không giám từ chối. Ông cho đó là một câu nói hớ, và Cựu Hoàng vin vào đó để nhờ ông giúp cho Ông ta một việc riêng, là làm quan sát viên, đại diện riêng cho Ông. Do đó, ông Luyện phải nhận, và Cựu Hoàng ra lệnh cho Tòa Cao Ủy Việt Nam ở Paris phải lo phương tiện cho ông.

Với tư cách quan sát viên riêng của Cựu Hoàng, ông Luyện đi đi, về về Genève.

Một thời gian sau đó, ông Nguyễn Duy Quang điện thoại cho ông, nói Cựu Hoàng mời ông xuống Cannes. Khi đến nơi, thấy Cựu Hoàng đã ra lệnh cho ông Nguyễn Duy Quang sắp xếp nơi ăn chốn ở cho ông rất chu đáo. Thêm vào đó, Cựu Hoàng đích thân lái xe Sport riêng và dùng thuyền riêng của Hoàng Hậu Nam Phương đưa ông đi chơi để tỏ ưu ái riêng của Cựu Hoàng đối với ông ta, chỉ dành riêng vinh dự đó cho ông ta.

Sau mấy lần như vậy, trong một thời gian khoảng bốn tuần, một hôm Cựu Hoàng nói huých toẹt với ông Luyện là chuyện quan sát viên không phải là chuyện chính, mà chuyện chính là tình hình Việt Nam.

Cựu Hoàng nói thẳng rằng: “Tout est foutu, bên nhà sắp tiêu rồi” (“Hỏng hết rồi”) và từ năm trước Ông ta đã bỏ đi vì lý do đó. Nhưng Đại chiến thứ III sắp xảy ra, và những vũ khí kinh khủng sẽ được sử dụng. Mỹ đã cho Ông ta coi phim về hiệu quả của các vũ khí đó. Cọng sản sẽ tiêu hết. Nhưng sau khi Mỹ thắng, Việt Nam sẽ về ai? Cựu Hoàng muốn giữ ngôi Vua Việt Nam cho họ Nguyễn. Vì vậy ông cần đến họ Ngô. Ông muốn ông Diệm “giữ ngôi đó cho nóng” (“garder au chaud”) cho đến lúc Ông về. Phải làm sao cho Việt Nam tồn tại cho đến lúc đó. Nhiệm vụ rất nguy hiểm, sinh mạng không được bảo đảm. Nó đòi hỏi một sự hy sinh rất lớn. Và chỉ có một mình Ông Diệm là làm được việc đó mà thôi.

Ông Luyện cũng thẳng thắn trả lời rằng ông không thấy vì sao mà ông anh ông sẽ ngu xuẩn đến nỗi nhảy vào cái “lỗ” (“un trou”) như vậy, vì hy vọng tồn tại mười phần chỉ có một. Sau này, lúc ở Genève, ông Nguyễn Hữu Châu, Phụ tá Ngoại trưởng Trần Văn Đỗ, cũng nói với tôi rằng việc bổ nhiệm ông Diệm làm Thủ tướng lúc đó là “un coup vache” (“một đòn hiểm độc”) nhằm “couler” (“nhận chìm”) Ông Diệm.

Cựu Hoàng giải thích rằng Ông ta không yêu cầu ông Luyện thuyết phục ông Diệm, mà chỉ yêu cầu ông chuyển đề nghị đó đến ông Diệm mà thôi.

Thoả hiệp Bảo Đại-Ngô Đình Diệm ngày 16-6-1954

Khi ông Luyện báo cáo với ông Diệm về đề nghị của Cựu Hoàng, ông Diệm muốn chấp nhận vì Ông nghĩ rằng tình hình xứ sở khẩn trương, càng đợi thì càng khẩn trương thêm, và Ông cần chấp nhận hy sinh để có hy vọng cứu nguy xứ sở. Nhưng ông Luyện nghĩ rằng cần có bảo đảm trước khi nhận, và muốn vậy, phải đòi Cựu Hoàng ký với Ông một thoả hiệp trao cho Ông toàn quyền dân sự và quân sự.

Cựu Hoàng đồng ý. Ngược lại, Cựu Hoàng đòi

Ngô Đình Diệm

ông Diệm phải tự tay viết cho Ông ta một bức thư bằng tiếng Pháp mà Ông ta sẽ xác nhận. Thêm vào đó, Cựu Hoàng đòi ông Diệm phải hứa là bất cứ lúc nào cũng phải theo chỉ thị của Ông ta.

Ông Diệm bằng lòng, và giao cho ông Luyện thảo bức thư đó. Theo lời ông Luyện, công việc thảo bức thư này rất gay go, phải sau không biết bao nhiêu thì giờ và hết bao nhiêu gói thuốc lá mới xong. Trong thư đó, câu then chốt là: “Naturellement, je resterai prêt à tout instant à appliquer les

sages Conseils de Sa Majesté” (“Dĩ nhiên, tôi sẽ luôn thi hành chỉ thị sáng suốt của Ngài”) (Nhưng nếu chỉ thị đó không “sáng suốt” thì sao?)

Bức thư đó được Cựu Hoàng và ông Nguyễn Đệ (Đổng Lý Văn Phòng Đức Quốc Trưởng) và các cố vấn Việt và Pháp của Cựu Hoàng phân tích kỹ lưỡng. Mấy ông cố vấn của Cựu Hoàng không hài lòng cho lắm vì họ cho rằng câu nói trên đây không đủ bảo đảm và phải làm sao loại bỏ hoàn toàn nguy cơ Cựu Hoàng có thể bị truất phế.

Muốn vậy, lời lẽ bức thư phải phản ánh thật rõ ràng tinh thần Ông Diệm, phải là lời của chính ông Diệm thốt ra. Do đó, đoạn “les sages Conseils de Sa Majesté” được đổi ra: “la sainte Volonté de Sa Majesté”. Tiếng Việt là: “theo thánh Ý của Ngài.” (Nhưng nếu ý của Ngài không “thánh” thì sao?)

Sau ba ngày thảo luận, hai bên chấp thuận một thoả hiệp gồm hai phần: 1/ Toàn quyền dân sự và quân sự; 2/ “Theo Thánh ý.” Đó là ngày 16-6-1954.

Sau này, vào tháng 4-5 năm 1955, lúc Cựu Hoàng bệnh vực Bình-Xuyên và Giáo Phái, muốn tước toàn quyền dân sự của ông Diệm bằng cách buộc Ông phải rời Sài Gòn đi Cannes (ngày 29-4-1955) và tước toàn quyền quân sự của ông bằng cách bổ nhiệm Tướng Nguyễn Vỹ làm Tham mưu trưởng với ý định lật đổ ông Diệm (ngày 30-4-1955), thoả hiệp Bảo Đại- Ngô Đình Diệm ngày 16-6-1954 coi như hết hiệu lực.

Ngày 18-10-1955 Cựu Hoàng cách chức Thủ tướng Ngô Đình Diệm, ngày 23 tháng 10-1955, một cuộc trưng cầu dân ý truất phế Bảo Đại, ngày 26-10-1955 Việt Nam Cộng Hoà được thành lập, với Ông Ngô Đình Diệm là Tổng Thống.

Ottawa

Tháng 11, 2004